

VOL. 9. N° 17
**INTRODUCCIÓ A « LLEGINT CIUTAT. COMUNICACIÓ,
CULTURA I NEGOCI DE L'URBS»**

Coords. **Pepe Reig-Cruaños**

Prof. Contractat Doctor UCLM

Jose.Reig@uclm.es

<https://orcid.org/0000-0001-8198-757X>

Fran Sanz-Sánchez

Advocat

sanzfra@gmail.com

Marcelo Fuentes. - Memòria de la ciutat. 1993-94

La ciutat és un contenidor de xarxes socials i una trama d'interessos que competeixen i cooperen i, en fer-ho, redefeixen contínuament els marcs, les identitats i fins als noms de la ciutat. Les ciutats es realitzen a si mateixes en tensió entre les regles del bon govern i les exigències de vida de la gent. La governança de la ciutat, l'ocupació del sòl i el disseny dels espais, determinen la qualitat de l'ecosistema resultant, la visibilitat de les persones, els col·lectius, les classes socials.

La gestió simbòlica de la ciutat, l'administració del seu patrimoni, la disposició de les seues infraestructures culturals, obrin o tanquen el camp per a l'activisme cultural dels seus habitants, per a la circulació i el contagi cultural, per a la inclusió o la segregació de les diversitats. La pràctica comunicativa dels poders urbans determina com es comuniquen els ciutadans i com es difonen els béns i valors que la ciutat genera.

També, l'administració de les persones, les polítiques socials de l'urbs, determinen la dinàmica de les inevitables tensions socials, l'esdevenir dels moviments de protesta o resistència ciutadana enfront dels designis del poder econòmic, que voldria emancipar-se de la ciutat i els seus habitants.

En tots aqueixos sentits, la ciutat és un entramat de comunicacions, un guirigall de discursos que versen sobre el que es vol fer de la ciutat i el que la ciutat decideix ser sense preguntar a ningú.

Si només es lligen els textos normatius, les ordres i plans executius, la ciutat no s'entén. Si no s'interpreta el sub-text del que les persones fan, l'esmena que la gent infringeix amb els seus peus al PGOU, l'ús i abús que el veïnat fa de la norma, *pro domo sua*, el que implica una bona lectura del *big data* de les petjades que la gent deixa en viure a la ciutat, aquesta no serà comprensible. Sense tot aqueix input de coneixement, no s'entendrà la ciutat, d'on ve ni a on va.

La ciutat és una agrupació permanent de persones amb interdependència, però més enllà de la "estructura", la ciutat és el que "fan" els ciutadans/anes, el veïnat. El veïnat és el que, amb milions de micro-decisions relatives als seus moviments quotidians, preferències de pas, ús de l'espai, diàlegs, aproximacions i evitacions, va definint el text de la ciutat. La ciutat és, doncs, una resultant de les pràctiques urbanes dels seus habitants, que completen o corregeixen les decisions administratives i les opcions del mercat.

Usos i abusos dels particulars que consagren o proscriuen marcs normatius o consuetudinaris. Estem, per tant, davant la "ciutat practicada". L'ús de la ciutat pels seus habitants és un sistema de senyals que espera ser llegit.

Cal llegir aqueixa pràctica, el missatge d'aqueixa pràctica. Michel Certeau caminava probablement en aquestes mateixes cavil·lacions quan es preguntava: "com s'escriu el text urbà, una escriptura col·lectiva sense principi ni fi,

sense clars lectors ni escriptors?”.

I és que aqueixa escriptura col·lectiva, provocadora de múltiples relats, inevitablement líquida, com diria Zygmunt Bauman, està sotmesa a una dialèctica que la tensiona, processos d'individualització constant i una certa ubicació desorientada en una globalització ja fa molt temps estructural.

A la ciutat resideix, també, una esperança raonable per a la política i per a la democràcia, per a la cerca d'un ancoratge prou sòlid, un “demos” dotat d'una identitat col·lectiva. Alguna cosa com aquella “polis” que va il·luminar la primera democràcia i l'absència de la qual pot estar promovent la pitjor política i l'empobriment del joc democràtic. Davant això, la nostra mirada confosa es torna cap a la cultura, els valors i condicions que l'alimenten, els espais que la fan possible i fructífera, que ens permeten llegir-la i comprendre-la, potser definir-la i recrear-la en tota la seua complexitat, potser contribuir a configurar “**el dret a la cultura**” i les consegüents obligacions de les institucions de facilitar eficientment aqueix dret, així com d'una necessària consciència cívica que mantinga i alimente aqueix dret.

Aquest número de kult-ur explora aqueix sistema de senyals que constitueix la pràctica urbana, amb l'esperança d'acostar-nos a una mínima compressió de la ciutat i la seua ciutadania.

Manuel Alcaraz reflexiona sobre els “**SÍMBOLS I DEMOCRÀCIA EN UNA INTERPRETACIÓ DE LA CIUTAT**”, per a això parteix de la idea de la ciutat com a “procés” en el qual es concreten les dinàmiques i tensions entre “llibertat i necessitat” i entre “igualtat i desigualtat” i, sobre aqueixa base, defineixen les grans ciutats “com a manifestacions i representacions del poder” mitjançant els quals es mantenen i articulen les xarxes globals. Des d'aqueixa lògica, des d'aqueixa complexitat, ens convida a abordar tres reflexions prèvies a qualsevol proposta per a renovar la institucionalització del poder local, d'una banda, acudeix al potent concepte del “no lloc”, com a “espai de l'anonimat” i de la desigualtat el que obliga a la necessitat de crear un espai públic en el qual “es debaten, conformen i consoliden els valors democràtics i en el qual es legitima, per tant, el quefer institucional”, per una altra, aqueix espai públic requereix d'un “temps públic amb ritmes comprensibles que doten de llegibilitat i sentit a la vida quotidiana i als projectes de

llarg abast” i, un tercer element que reclama la governabilitat, el bon govern de la institució local, àmbit en el qual explorar fórmules de ”democràcia deliberativa”.

L’entrevista a **Faustino Villora**, com significat representant de la coneguda i reconeguda plataforma ciutadana **SALVEM EL CABANYAL**, ens permet endinsar-nos en el que anomenem la “**CIUTAT PARTICIPANT**”: qüestions com la relació entre els representants electes pel veïnat i el propi veïnat, el fenomen dels “Salvem” com a instrument d’intervenció i participació cívica dirigit a un objectiu concret (normalment, salvar el patrimoni cultural, urbà i social enfront de projectes destructius alimentats per una idea cega de progrés), les seues relacions amb les organitzacions clàssiques, com a partits o associacions de veïns i les pròpies institucions, el seu funcionament més assembleari i la seua exploració d’una democràcia més participativa i deliberativa. Acudeix a exemples de “**Salvem**” reeixits: **Santa Mònica Pier a Los Angeles, el Born, de Barcelona, sa Draganera a Mallorca i a València el Botànic i el Cabanyal**, per a acabar, posant de manifest la necessitat de promoure polítiques de participació, més enllà de l’existència normativa de vies de participació que, sense ser estrets, manquen de l’impuls i convenciment necessari dels representants públics i dels propis participants.

Carlos Xavier Senso, posa el focus a la “**CIUTAT ETÈRIA. INTERPRETACIONS I APROPIACIÓ COMUNICATIVA DEL NOU ESPAI URBÀ DIGITAL**”, la idea força atén la necessitat d’analitzar la comunicació urbana en el multiplicat “eteri món digital”. Així, l’estudi de la comunicació a la ciutat exigeix de la “multidisciplinarietat”, d’una “**comprensió cultural del món urbà**”, un estudi en moviment que sobrepassa el procés comunicatiu i entrellaça i s’entremet en les formes de vida, les identifications identitàries, la cultura consumida, la participació ciutadana o el apropiament del territori”. I és que, aqueix “món digital” ha transformat les ciutats i ha multiplicat la informació que genera, col·locant a la ciutadania com a subjecte actiu de comunicació i de configuració de la identitat urbana. Però, també, la nova ciutat digital ha generat un espai de “**soledats interconnectades**”, “els Tic han proporcionat espais urbans convertits en deserts comunicacionals col·lectius,

amb una expansió preocupant de la soledat i l'aïllament", al mateix temps que ha ampliat "el marc de possibilitats relacionals" el que, d'alguna manera, xoca amb la concepció neoliberal de la ciutat, que mercantilitza l'espai públic i agreuja les distàncies socials, fragmenta, margina i incomunica a part de la societat. Es fa, doncs, necessari una sort de contrapés, una comunicació institucional dirigida a "millorar la integració, enfortir l'apropiació i identificació, compartir drets i deures, potenciar la diversitat". Acaba l'autor amb l'exemple positiu de l'Ajuntament de València i la seua mirada igualitària, d'institucionalització de l'art urbà, de protecció dels grafitis com una de les expressions de la comunicació i la creativitat que es necessita defensar.

Laura Silvestre descriu i reflexiona sobre "**EL MUSEU COM A SÍMBOL DE LA CIUTAT CONTEMPORÀNIA**", en un breu recorregut històric mostra l'evolució dels museus, des dels "plantejaments enciclopedistes derivats de la Il·lustració" a la transformació deguda a l'adequació a la "cultura de masses". I és aqueixa perspectiva sociològica, de captació de públics, de democratització de l'accés a la cultura, al costat de la cerca de la rendibilitat política dels espais urbanístics, que generen prestigi polític i qualitat urbana i, també, "el protagonisme i l'espectacularitat que adquireix l'arquitectura dels museus", la qual cosa explica l'auge dels museus. Fixa, també, la seua atenció en l'impacte museístic a Espanya, mostrant la vitalitat de les ciutats espanyoles en la seua política de museus, observant una certa metamorfosi d'aquests com a llocs d'interacció social i de major contacte i protagonisme de la ciutadania, més enllà de la seua funció tradicional expositora.

Pilar Algarra i Emilio Garrido, ens proposen algun camí pel qual transitar "**CAP A LA CIUTAT CREATIVA**", les "xarxes de ciutats creatives" són mostra de l'existència d'un marc de cooperació i impuls de la cultura des de les ciutats, la "Economia creativa", iniciativa de Richard Florida, posa de manifest el valor de les ciutats que propicien la creativitat i el talent, la seua capacitat de dinamització econòmica que reclama la complicitat dels governs locals, d'una forta indústria cultural i d'uns creadors als quals protegir. Ens porten també exemples dels quals aprendre, com París, Nova York o Berlín, i ens adverteixen de les inèrcies que impedeixen o dificulten que les nostres

ciutats participen d'aqueixa potencialitat, de la necessitat d'emprendre un canvi de paradigma.

Mijo Miquel revisa en “**ART I ENTORN URBANO**” l'evolució de l'art escultòric urbà, els monuments de la ciutat, i com reflecteixen no sols l'evolució del gust, sinó els vaivens de la commemoració, és a dir, les polítiques de memòria i els processos especulatius que defineixen l'ús de l'espai. Les ciutats s'adornen amb escultures, però en fer-ho diuen coses sobre si mateixes.

Per a completar aquest número dedicat a la ciutat reunim entorn d'una taula a dos urbanistes i dos administrativistes. El 8 de novembre del de 2021, coordinats per Fernando Flores i sota el títol “**MUNICIPI, MERCAT I VEÏNAT**”, Carles Dolç, Carlos Fernández, Reyes Marzal i Andrés Boix, van debatre sobre participació i models de ciutat, sobre mobilitat, gentrificació i habitatge i sobre el paper del municipi en l'estat del benestar. El problema de fons de tot aqueix temari és el de sempre quanta desigualtat pot suportar una ciutat democràtica?